

ЧЕДОМИР ЈАНИЧИЋ

ДИСОЦИЈАТИВНА ФУГА (YLAJALI)

1.

Играо сам се на станици жмурке с другом децом. Неки знојави људи су ме стрпали у теретни вагон, путовао сам у њему до своје осамнаесте. Тад су ме пронашли и послали у војску. Чистио сам коњске штале док нису појели све коње. Кад су покушали да поједу и мене, отишао сам у једну поспану варош на северу. Тамо сам заспао с непознатом женом. Пробудила ме је звоњава... Устао сам, сан је био ужасан. Сањао сам како ме је до моје осамнаесте године неко непрекидно силовао у сточном вагону, после сам отишао у војску, а још после чистио сам штале и јео коњску кобасицу... Звоњава. Илајали.

...

Ко си ти, Илајали?

Ако пронађем одговор на то питање имаћу причу.

Црвенкоса тајновита пролазница коју често срећем на улици.

Никакав контакт.

Да ли је то једина преостала сирена коју нисам избегао?

Ако је тако, њен пев није фаталан. Ипак, тај рецидив великог искушења није безазлен. Он се не претвара у малу успутну сметњу, већ је део велике, трагичне приче. Једна сирена ако је довољно близу уху учиниће исто оно што и читаво јато на стеновитим обалама.

Да ли си ти, Илајали, последњи мој фатални пев?

2.

Зашто бесциљно лутам у пењоару и пантофлама?

Изашао сам да купим цигарете, ту испред зграде у киоску као сваког дана.

Сада већ двадесет година лутам градовима као што је овај, бези-мен, лоше осветљен, подмукао.

Периферије су нешто друго. Мрачније од свега осталог, макар се не труде да лажу.

Кућна одећа на мени не бледи нити се цепа. Увек удобна, увек услужна. Мека, лагана, расположени преговарач између мене и трседа.

Још увек нисам купио цигарете. Банкноте су уредно савијене у цепу пењоара.

Заувек у касном октобарском поподневу.

Заувек у том неизрецивом поподневу.

...

Твоје другарице које ни не познајеш опседале су ме у доба глади. Оне су биле уједно страхота и утеха у тим страшним данима.

Сабијен у безнађе певао сам им својим празним желуцем да их забавим и одвучем пажњу на места која су мање болела.

Плакао сам док су се оне смејале и певале. Док су спавале са својим умршеним косама на мокрим, сланим стенама, тада сам тихо певушио своје скромне захвалности Богу.

Оне нису постале мање опасне, све друго је попримило застрашујуће пропорције.

Оне су остале само један од бројних ужаса.

Да ли си и ти, Илајали, само мој мали ужас?

3.

Успешно сам избегао све оне који би хтели да ми помогну. Зашто ми одузимају очај? Зар немам права на њега више од других? Ле-пи здрави људи безбрижно се подају очајању и нико их у томе не узнемирава. Ја сам слеп, глув, нем, немам руке, немам ноге. Туђи прсти ми криве усне у осмех. Мораш бити нека форма смајлија, мораш! Тапкају ме по образима ритмом Морзеове азбуке. М-о-р-а-ш!

...

Дуге шетње поред напуштених стоваришта.
Железничка станица, зарасле пруге, широки плато испред ремонта и гараже возова.
Црвене вилине косице одају твоје присуство у свакој ствари која је остављена на овом свету. То је твоја коса, Илајали?
Или моја чежња за тобом?
Ствари које паразитирају.
Отимају тако мало снагу. Кад би могло више, Илајали! Кад би могло бар мало више... Улегнути плато пун кишнице, бара са малим птицама и вилиним коњицима. Лети је ту пусто поље скорелог сивог блата и жутих травки. Уз набацан шут и дивље шибље, змијско млеко и чичак, безбрижно мокрим заклоњен вагоном сливеним у једином тону рђе.
Пси луталице трче некако укусо.
Возови немо клизе шинама. То нису возови већ утваре. И шине су само фантазми. Оне ме носе са свим мојим ужасом и гађењем годинама.
Немогуће да си и овде, Илајали!!!

4.

Praemeditatio malorum. Мрачно предвиђање будућности. Откривање мрачних пукотина у прошлости. Слика коју имам је савршено песимистична. Боље да замислим ужас док се још није одиграо јер ће после бити касно. Најгора ствар код ужаса је то што нас паралише у тренутку у ком бисмо морали бити насабранији и најактивнији. То није зато што га нисмо *могли* замислити, већ стога што га нисмо *желели* замислити. Жеља ако је пасивна она нас уљуљукује у неком аркадијском стању маженог објекта. Ако је, међутим, активна, она мора да рачуна са екстремним изазовима неочекиване ерупције неконтролисаног задовољства али и тоталне катастрофе. Активна жеља има врло изоштрени увид у најгоре ужасе. Култивисање жеље, њено претварање у стални извор заинтересованих перспектива, намеће помно предвиђање најситнијих појединости најгорих сценарија.

...

Стаза хиподрома.
Тополе шуме на благом ветру.
Снажан топот галопера у сунчано поподне.

Твоји трагови су сада на небу. Развучени цируси, пламени од ка-сног сунца.

Ваздух је густ, жудно га пијем сећајући се свих наших несусрета. Имела на тополама паразитира као вилина косица, као разређени цируси, као флуид касног октобра који дрхтури под михољским сунцем, пије сву моју преосталу снагу, односи гласове о теби, Илајали, као што глади младости несрећно заувек нестају тужећи за својим величанственим самоћама...

5.

У једном граду живео сам као обичан човек. Ушао сам у један стан, раскрили новине које сам нехајно покупио са стола и заузео место у фотељи. Мој двојник, човек средњих година, отац породице, малочас је нестао као и ја, сада негде лута као срећни бегунац. Седам година сам био на његовом месту. Одлазио сам на посао на железници, спавао са његовом женом која ми се покорно подавала, помагао сам деци око домаћих задатака и водио их у зоолошки врт. Ствар се отела контроли када сам у једном часу беспослице и необавезног ћаскања са женом приметио њене наге дупликате у златним сандалама како безбрижно шетају по кући, чисте прашину и укуцавају ексере у зидове за слике са морским пејзажима. Једна је појурила за мном пре него што сам замакао иза врата. Страшан ударац готово да је провалио врата. Талас ужаса остао је иза мене.

...

Очекујем да кажеш:

– Ти си мој песник. Колико год да си безначајан, ти си ипак једини глас о мени. Не само да те не могу презрети, већ ти се морам, по неком чудном закону по ком се људи диве једни другима, сва предати, сва покорити. Ти си мој песник, мој господар!

Док узимаш ваздух да напокон нешто кажеш, тај тренутак се од једном губи у измаглици пре него што се било шта уобличи у твоје речи, пре него што сав мој напрегнути слух експлодира од чежње за твојим гласом, будим се сунчан и наг, веома мршав, изгладнео, млад, напуштен, сам...

– Недовољно добро, драги! Близу, али недовољно добро...

Ове потресне речи убрзо ће сасвим избледети. Како је могуће да ћемо их икада читати с тако слабом пажњом?!

Веселе. Прилазе пијани гости. Њихово весеље је претеће.

– Може ракија?

– Може, само да није домаћа.

– Имамо и вино.

– Домаће?

– Да. Имаш нешто против домаћих ствари?

– Да. Мука ми је од домаће радиности. Мрзим домаћу храну и пиће, мрзим усране поњаве и ношњу, мрзим домаћа станишта, брлоге...

– Хеј, мајсторе, немој да ти...

– Хе, хе, видите како ваше весеље зачас прерасте у неки зулум, неки умир крви. Мајку вам...

Замахнуо је да удари старог свата, али овај се одмаче и опаучи га запотилачком ћушком. Притрчаше сватови и иштутираше га грозно.

– Свеједно, мумлао је сав окрвављен, свеједно, мрзим ваше вино и ракију, све бих вас продао за један Џек Денијелс, мајку вам... Живео Џек, живео Џони Шетач, живела, живела вољена наша Кока-кола!!!

Побегао од твоје сипљиве љубазности. Волиш ме, кажеш, зато ти тешко пада моја грубост.

– Не према мени, брзо додајеш, према мени си равнодушан. Зашто не волиш наша завичајна легла...? Види како је природа лепа, густе шуме, јаруге и пропланци, зле прљаве речице, крњаци кућа, гробља усред шума...

– Побећи ћу, убићу се, убио бих се одавно да ми не спремате опроштај у домаћој радиности! Бацићу се у гротло вулкана! Нека вам преостане само моја златна сандала! Моја пантофла, тачније. Трчим до нужника. Испред огледала немо вриштим!

Зашто не пуцаш из пушке кроз прозор. Ластавице лете као шурикени. Слапови балконског цвећа падају са сивих, ољуштених фасада. Цев пушке заклонићеш једним густим, трубичастим ладолежом.

...

Један од најбољих начина да одолимо страстима је страсно прихватити неку досадну ствар.

Твој антипод, Илајали, је пуста железничка станица у касно октобарско поподне.

Ти си црвено усијање јулског поднева велике америчке луке која дамара мојим жилама док те призивам, молим, преклињем!
Сиђи с тог кауча од жутих ружа!
Три стотине робова прате сваки твој и најмањи покрет.
Дражесни твој покрет док прстом лагано гураш ремен сандале низ облук, дечју пету...

7.

– Да би врлина могла да са усана сиђе у срце морам престати да бежим. Морам се суочити са својим последњим даном. Немам снаге, хватам се за слапове мушкатли и бежим низ улицу док ме деца прогањају вриском и плачем.

– Бежим од оног што ме прогања. Шта ме прогања? Оно што жели да ме обесмисли, помножи с нулом. Бежим од нижег персонала пакла. То су демончићи. Мале уштве које загорчавају живот на ситно, грицкају га неприметним залогачићима док се не направи озбиљна штета. А и тада нам је тешко да поверујемо да су нам толико наудили они за које не бисмо дали ни кишњива боба. Наша пропаст веома ретко задобија епске размере. Више је то неки лоше испричан виц с неразумљивом поентом. Грешимо што потцењујемо ситне гадости. Мрак у неком набору дубок је баш као у најдубљој рупи пакла. Ипак, вратимо се бежању. Бежање је очајнички покушај да се одложи поништавање одређењем. Оно ће *сиђурно* уследити, само ми инстинктивно радије одгајамо тај тренутак. Он је одиста кобан јер после њега нема ничега. Коначна артикулација је коначно довршење. Најбољи бегунци избегавају своју одређеност све до краја света када се очекује место свему икада створеном.

Побегао је свима онима који су хтели да га одреде.

Успео је да увек буде за једну неуочену могућност испред својих непријатеља.

...

Док се ципеле боје труле вишње распадају под скорелом прашином и масним флекама које се ничим не дају скинути, ходао сам, трчао, јурио до првих носача моста и урлао од бола што не најћеш и олакшаш моју беду... Бруј саобраћаја и потмула шкрипа моста као брод који тоне. Мутне воде реке као да се у њима ништа не може утопити. Девојчица која дрхти од зиме и пали једну за другом шибице не верујући да ће се са последњом угасити све.

8.

– Да ли наилазим на пријатеље? О да, наравно. Да нема њих, пропао бих.

Једноме се пожалио:

– Опколили су ме, има их много, нисам сугуран да ћу издржати...

Један га је презриво погледао и одбрусио:

– Ови?! Ако те ови и у чему макар мало зауставе, онда стварно ниси ни за шта.

Пријатељи нам служе да слободније потцењујемо неприлике. Они нас охрабрују да прелазимо преко планина као да су кртичњаци. И обрнуто, наши противници стварају кртичњаке велике као планине и убеђују нас да су њихове сенке огромне.

Лилипутанци. Не умеју друкчије да приђу човеку него да од њега траже неку услугу. Ако су посебно нечим одушевљени, труде се из петних жила да тог човека најбруталније искористе.

Страх од сусрета. Страх од пријатеља. Страх од родбине. Страх од рођене деце.

Страх од представљања. Не говорити никоме како се зovem.

Покушај да заборавиш своје име. Напрегни свој заборав као што се напреже памћење.

Епигенетско наслеђивање. Крици предака, жртава зулума, преносе се генима до мог малог крика који престаје да буде мали извесношћу свог страшног порекла.

Надзорна технологија у служби заблуделих бегунаца. Ухваћен је како нешто петља око банкомата. Затим је снажно с намером ударио главом о зид. Још једном. Тетура се и плаче. Још једном. Затим је пао.

...

Почињем све изнова. Никада се нисам напио.

Никада нисам упознао жену која се напила.

Читав мој живот је ода трезвеноумљу.

Готово као непсис.

Трезни песниче, одакле потичу све те твоје лажи?

9.

– Коњска салама! Навали народе, купите прерађеног Риђана за само пет копејки!

Брутални јуродиви продавац зјала. Жестина мисли, широко добро лице, складиштар који тера себе да мисли о космосу.

– Добра, хранљива, компактна салама. Од свежег коња, бившег шампиона. Супергалопера! Ђиха, пррррр!
Опија га гађење, посебно код жена. Показује своје прљаве ноге са неподрезаним црним канцама. Широко се осмехује и открива болесне зубе, из његових уста заудара *онџолошки* потресно. Обележен је неком ужасном косопасицом која га некако нелогично огољује као гумицом насумично обрисани делови текста.

...

Радни сто од трешњиног дрвета.
Ушао је у музеј свог дечаштва.
Тамо је све постојало без њега, баш као и када је био мали и кад је упијао те ствари, њихов облик, боју, мирисе, као емоционални паразит гојећи пијавичасто тело своје неиспиљености.
Спопао га је брутални напад кијања.
После сваке експлозије осећао је као да ће се из њега нешто ишчупати и оставити за собом скршену гомилу људског шута.
Ништа га више није вабило. Ништа му више није претило.
Како би само био срећан да ова свест која још увек зна подмукло да подсети на саму себе коначно викне у њему самом: МРТАВ СИ!
Рекла си из све снаге трудећи се да угушиш ма и најмањи траг пристојности. Људи који воле истину не воле пристојност, тако си говорила. Шта си рекла? Па то:
– Не знам ко ми је рекао да си умро.

10.

Једног дана изашао је да купи цигарете и нико га од тада није видео. Заборавих му име. Нисам сигуран ни како је изгледао.

...

Последња станица.
Скинуо сам наочаре и пустио свежину дана да ми опере очи.
Излечен од тебе без радости и тријумфа.
Улична и станична светла полако се пале.
Мастиљави рељефи на небу граниче ноћ од дана који одлази изнад немих крошњи топола.
Трезан имам више пијане снаге да ти се још једном обратим:
– Илајали, пре него што ме угуши узбуђење, желим да поверујеш како је овај наш сусрет моје последње и најлепше славље! Желео

бих да кажем још нешто, да дигнем чашу. Љубави моја, да наздравим теби...

Застајеш. Изуваш малу сандалу и загледаш у табанчић, твоја коса боје ружичастог меда пада у страну, на ту страну претеже цео мој свет.

Болна, последња светлост тамни под твојом косом, обуваш се, смешиш најдаљем хоризонту где ме никада било није, последњи топао дан заувек одлази.

Моја сирена напокон спава.

Све спава мртвим сном, Илајали.

Одлазим и ја на починак.

Слатки снови, драга!